

BOUWHISTORISCHE VERKENNING

LEPELSTRAAT 2 A - D TE DEN HAAG

Archisto

BUREAU VOOR BOUW- EN ARCHITECTUURHISTORIE

Inhoud

Inhoud	1
Voorwoord	2
Situering, en opbouw van het pand	3
Waardering	
Globale geschiedenis aan de hand van documentatie	4
Omschrijving en analyse	11
Exterieur	11
Interieur	15
Algemeen	15
Lepelstraat 2c	16
Lepelstraat 2d	18
Samenvatting en conclusie	19
Bronnen	33

Voorwoord

In opdracht van Stadsherstel Den Haag heeft Archisto bureau voor bouw- en architectuurhistorie een bouwhistorische verkenning met waardenstelling uitgevoerd van Lepelstraat 2a - d te Den Haag conform de Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek (Den Haag 2009). Het betreffen bovenwoningen aan de Boekhorststraat, die zijn ontsloten vanaf de Lepelstraat. Doel van het onderzoek is om in grote lijnen de monumentale waarden van deze woningen in beeld te krijgen. De panden waarvan deze woningen onderdeel uitmaken, hebben geen beschermde monument status. Tijdens het onderzoek waren alleen de woningen Lepelstraat 2c en 2d toegankelijk, waardoor de huidige situatie van Lepelstraat 2a en 2b niet omschreven noch gewaardeerd konden worden.

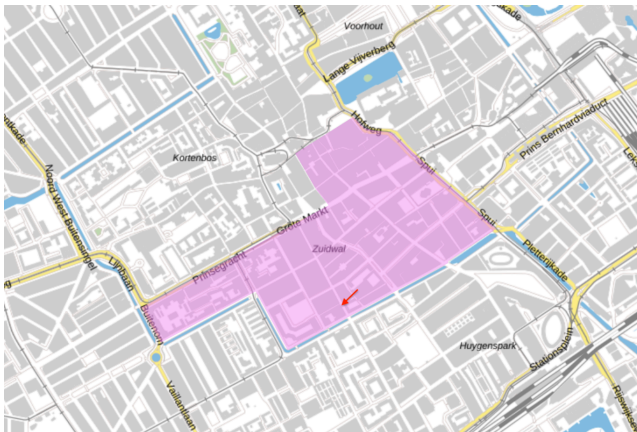
Het veldwerk, het archiefonderzoek en de uitwerking tot dit rapport is uitgevoerd door ondergetekende. Louise Haseley Kirchner redigeerde de tekst. De cover is van de hand van Corinne de Corver van MIN-Studio. Dank aan Stadsherstel Den Haag voor de opdracht, en aan Quirine van Gendt van Stadsherstel voor de prettige samenwerking. Zonder nadere vermelding zijn de afbeeldingen afkomstig van Archisto.

drs. Feyoena Grovestins
bouwhistoricus BNB
Amsterdam, maart 2024

Bureau voor Bouw- en Architectuurhistorie
www.archisto.nl

Situering, en opbouw van het pand

Bewerkte uitsnede van de kaart van Den Haag. De buurt Zuidwal is in roze aangegeven. De pijl wijst op de locatie van het hoekpand Lepelstraat - Boekhorststraat. Herkomst kaart: pdok.nl

Het bouwblok waarin zich de woningen Lepelstraat 2 A-D, in de noordoostelijke hoek, bevinden. Herkomst kaart: pdok.nl.

Boekhorststraat 153a (de winkel links) met bovenwoningen Lepelstraat 2a en 2d, en het hoekpand met de winkel op de begane grond (Boekhorststraat 151) en de bovenwoningen Lepelstraat 2b en 2c. Rechts op de foto de Lepelstraat.

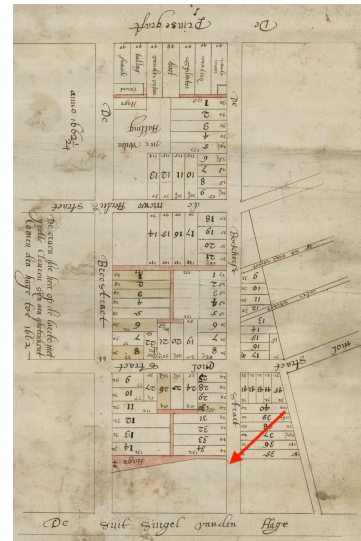
3D tekening van de achterzijde van de bebouwing aan de Boekhorststraat tussen de Lepelstraat (links) en de Zuidwal (rechts). In rood toegevoegd de huisnummers van de verschillende woningen. Tekening en herkomst: HVE architecten.

De woningen Lepelstraat 2a-d zijn gesitueerd in de buurt Zuidwal, in het blok dat verder wordt omsloten door de Boekhorststraat (oost), de Zuidwal (zuid), en de Beestenmarkt (west). Lepelstraat 2a-d betreffen woningen die zijn ontsloten vanuit de Lepelstraat maar die zich feitelijk bevinden boven de winkels Boekhorststraat 153a en 151. De gevel aan de Boekhorststraat is geïoriënteerd op het noordoosten en die aan de Lepelstraat op het zuidwesten, maar voor de leesbaarheid van het rapport is voor de Lepelstraat het noorden aangehouden.

Globale geschiedenis aan de hand van documentatie

Afbeelding links: 1649 Kaart van Den Haag in 1649, uitgegeven door Joan Blaeu. Herkomst: Atlas Van Loon. De toegevoegde pijl geeft bij benadering de hoek Lepelstraat - Boekhorststraat aan.

Afbeelding rechts: Manuscript plattegrond uit 1662 met perceelaanduiding van een gedeelte tussen de Prinsegracht (geheel boven) en het zuidelijke gedeelte van de Singelgracht (geheel onder). Het gedeelte waar Lepelstraat 2 thans staat, aangegeven met de toegevoegde rode pijl, is dan nog onbebouwd. Vervaardigd door landmeter Pieter Floris van der Salm. Herkomst: Haags Gemeente-archief, indentificatiennr. 1250.

Aan het eind van de middeleeuwen had Den Haag geen stadsrechten, maar de plaats had wel veel rechten die onderdeel van het stadsrecht vormen. Zo had 's-Gravenhage geen stadsmuur maar wel wat betreft verkaveling en bebouwing een stedelijke structuur.¹

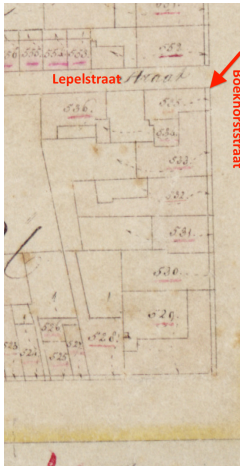
Sinds 1584 was Den Haag de zetel van de provinciale en nationale regering. Dit was een belangrijke reden voor de snelle groei. Vanaf 1590 vonden er stadsuitbreidingen plaats. Voor de handel werden er grachten en havens gegraven, waarbij de grachten in rechte lijnen werden gegraven, waarlangs een rechte verkaveling voor huizen werd opgezet.

Op aandringen van prins Maurits werd tussen 1613 en 1619 de Singelgracht gegraven. In die periode werd een nieuwe markt aangelegd die uit zou breiden tot de Grote Markt. Dit was het startpunt voor een grote stadsuitbreiding waarin de aanleg van de ruim op te zetten Prinsegracht het middelpunt moest vormen.²

De Boekhorststraat is een zijstraat van deze gracht, is haaks op de gracht geöriënteerd en loopt tot aan de Singelgracht. Dit zuidelijke gedeelte van de Singelgracht heet thans de Zuidwal. Op 17de-eeuwse kaarten is te zien dat het zuidelijkste gedeelte van de Boekhorststraat, het gedeelte van de Boekhorststraat dat het verst van het centrum ligt, eerst nog onbebouwd blijft; dit is het gedeelte waar Lepelstraat 2a-d onderdeel van uitmaakt.

¹ Kolman e.a. 2004

² Rosenberg (red.) 1992

Op het kadastrale minuutplan van rond 1820 is te zien dat dan ook dit gedeelte van de Boekhorststraat bebouwd is. Deze bebouwing zal daarmee tussen het derde kwart van de 17de eeuw en het begin van de 19de eeuw hebben plaatsgevonden.³

Uitsnede van het kadastrale minuutplan van Den Haag, van rond 1820. Toegevoegd in rood de straatnamen. Herkomst: beeldbank RCE.

De Boekhorststraat gezien vanaf de Zuidwal in 1907. De toegevoegde pijl wijst op de nummers 153a en 151. Herkomst: beeldbank HGA nr. 0.11945.

Straatverkoop in de Boekhorststraat ter hoogte van nr. 151, vóór de koffie, thee en Cacao winkel L.W. Scholtens, rond 1910. Herkomst: beeldbank HGA nr. 1.41426.

Een ingekleurde ansichtkaart uit 1907 laat de bebouwing aan de linkerzijde van de Boekhorststraat tussen de Lepelstraat en de Zuidwal zien, waarop de nummer 151 en 153 zijn te onderscheiden. De gevels van deze huizen dateren uit het laatste kwart van de 19de eeuw en moeten in die periode zijn vernieuwd.

Een foto van de Lepelstraat uit 1940 geeft een beeld van de zijgevel van Boekhorststraat 151.

De Lepelstraat, gezicht op de schoorsteen van het Gemeente Ziekenhuis dat stond aan de Zuidwal. Links het hoekpand Boekhorststraat 151. Foto H.A.W. Douwes, oktober 1940.

³ Omdat deze verkenning een beperkt archiefonderzoek omvat, wordt op deze bebouwing niet verder ingegaan.

Boekhorststraat 155 – 149 in februari 1977. Foto Dienst voor de Stadsontwikkeling. Herkomst: beeldbank HGA nr. 0.12004.

Boekhorststraat 149 Geheel rechts op de foto) en de bebouwing tussen de Lepelstraat en de Zuidwal op 10 maart 1980. Foto Dienst voor de Stadsontwikkeling Herkomst: beeldbank HGA nr. 0.12027.

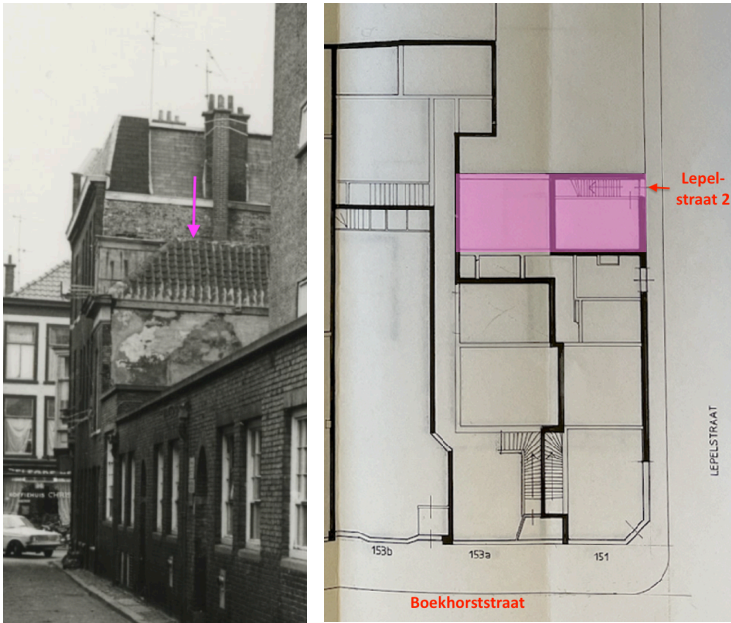
Uitsnede van een luchtfoto van de Boekhorststraat en omgeving in 1987, waarop de achterzijde van de panden Boekhorststraat 151 en 153 (de cijfers zijn toegevoegd) deels te zien zijn. De schuin lopende straat rechtsboven is de Boekhorststraat. Foto Dienst Stedelijke Ontwikkeling. D.d. 03-07-1987. Herkomst: beeldbank HGA nr. 36193.

De panden aan de Boekhorststraat waren gebouwd voor de gegoede burgerij, maar in de loop van de 20ste eeuw verloederde de straat. Om deze achteruitgang tegen te gaan, maakte de Gemeente Den Haag plannen om de straat op te knappen, en ging in de jaren tachtig een samenwerking aan met Stadsherstel Den Haag. De bebouwing tussen de Lepelstraat en de Zuidwal moest geheel in handen komen van Stadsherstel, waarvoor enkele panden onteigend werden.

Er werden diverse inventarisaties en onderzoeken gedaan naar de bouwkundige staat en naar de woonbaarheid van de verschillende panden volgens de toen geldende eisen, waaruit naar voren kwam dat de panden in matige tot slechte staat verkeerden. De voorgevels stonden er, afgezien van veel vensters welke met deels rotte kozijnen in slechte staat verkeerden, relatief goed bij.

Men concludeerde dat de fysieke samenhang van de 17de-eeuwse opzet van de Boekhorststraat nog aanwezig was, dat werd weerspiegeld in de verkaveling, de schaal en maat van de bebouwing. Verder werd erop gewezen dat het gevelbeeld was opgedeeld in 18de, 19de en 20ste-eeuwse bebouwing, maar dat achter de jongere voorgevels zich oudere 17de-eeuwse casco's zouden kunnen bevinden.⁴

⁴ Dienst Bouwen en Wonen 1991

Links: Foto van de gevel aan de Lepelstraat gezien richting de Boekhorststraat in 1980. De pijl wijst op Het pand onder schilddak, dat met de kopgevel aan de Lepelstraat ligt. Uitsnede van een foto van de Dienst Stadsontwikkeling, 10 maart 1980. Herkomst: HGA nr. 0.44846.

Rechts: Plattegrond bestaande toestand van het dubbelpand 153b-a en het hoekpand 151. De dikke zwarte lijnen geven de scheidingsmuren van de percelen weer. De toegevoegde roze kleur geeft het pand onder schilddak aan. Uitsnede tekening htv architecten 10-06-1994. Herkomst: Stadsherstel Den Haag.

Plattegronden bestaande toestand uit 1994 laten een grillig patroon van scheidingsmuren van winkels en woningen zien en van achterhuizen die niet in een rechte lijn aansluiten op de bebouwing aan de straatzijde. Zo is de voordeur van het trappenhuis naar een woning boven Boekhorststraat 151 vanuit het portiek van het buur-adres Boekhorststraat 153a ontsloten, terwijl het achterhuis van laatstgenoemd adres zich bevindt achter Boekhorststraat 153b. Vermoedelijk betrof Lepelstraat 2 oorspronkelijk een huis onder schilddak direct achter Boekhorststraat 151 en achter de linker helft van Boekhorststraat 153. Maar Lepelstraat 2 betrof in 1994 inmiddels een deel van genoemd pand onder schilddak plus de bovenwoning van het hoekpand Boekhorststraat 151.

In een bouwhistorische inventarisatie werd voor de hier onderzochte panden het volgende geconcludeerd:

“Boekhorststraat 151 – 151a status: beeldbepalend.

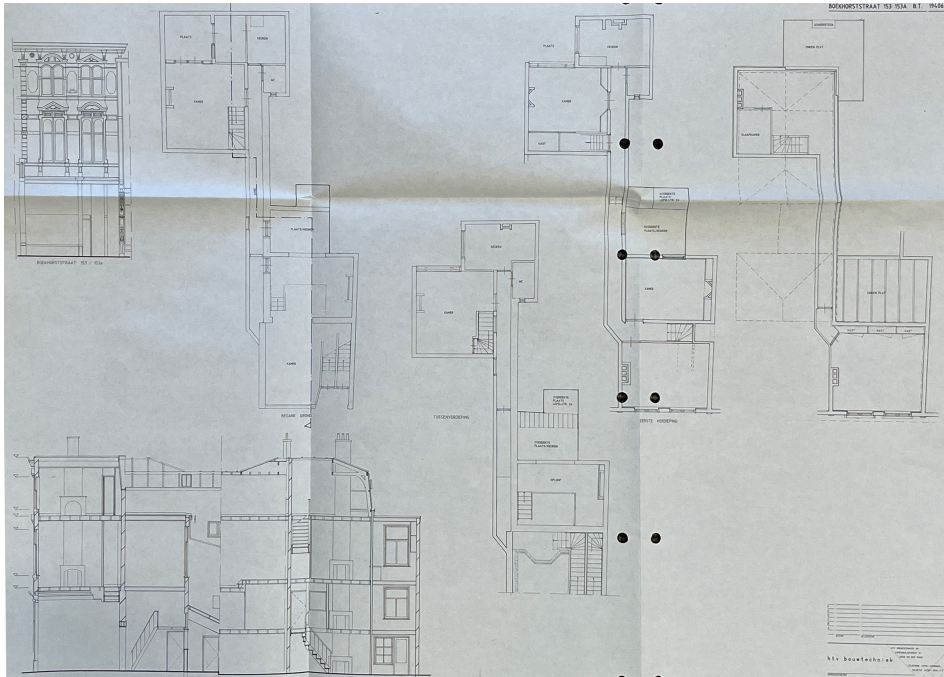
Hoekpand in neo-rennaissance van rond de eeuwwisseling, bestaande uit parterre en twee verdiepingen onder kap. De in schoon metselwerk uitgevoerde gevels zijn voorzien van eenvoudige neo-rennaissance ornamenten. De hoektravee is extra geaccentueerd door het hoger opgetrokken topgeveltje en de houten erker ter hoogte van de eerste verdieping. De vermoedelijk uit de bouwtijd daterende winkelpui met Art Nouveau details is nog aanwezig.”

“Boekhorststraat 153-153b

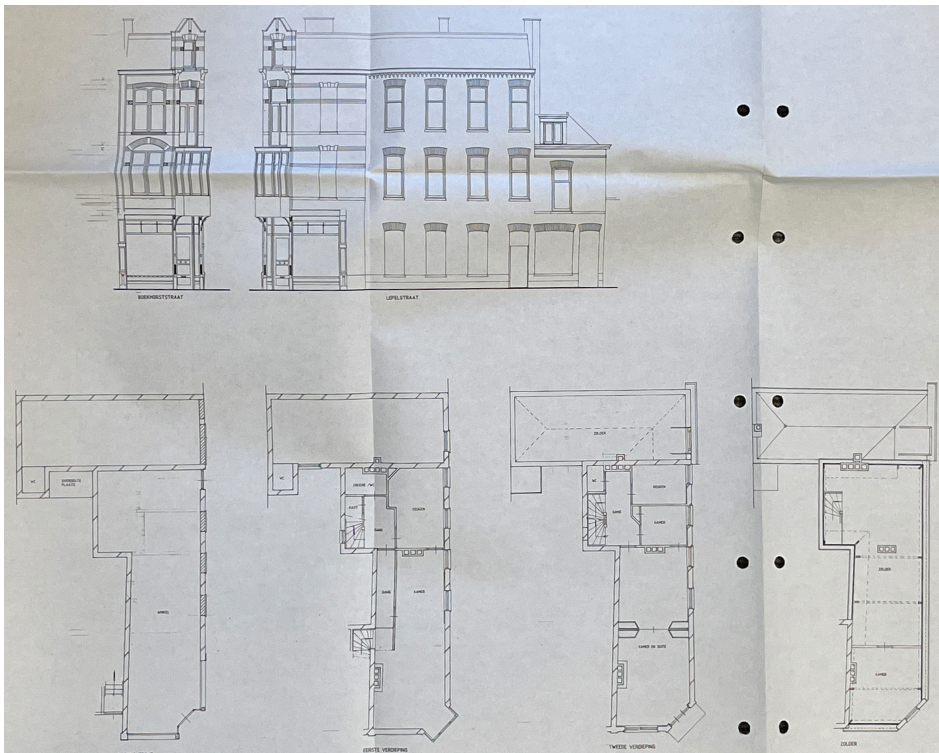
Twee casco's achter een symmetrisch gevelfront uit het derde kwart van de 19de eeuw bestaande uit parterre en twee bouwlagen onder een met zink gedekte kap. De vier assen brede voorgevel is rijk gedecoreerd in eclectische stijl met onder meer gepleisterde sierbanden, tympanen, stucwerkdecoraties tussen de vensters op de tweede verdieping en geprofileerde kroonlijst. De winkelpui rechts is authentiek, de linke winkelpui is uit de jaren twintig in Art Deco. Beide winkelpuien zijn door moderne toevoegingen grotendeels aan het oog onttrokken.”

Uit bouwfysisch onderzoek uit die tijd werd geconstateerd dat het pand onder schilddak in slechte staat verkeerde, waaronder een 2 meter lange scheur in het metselwerk.

Tekening bestaande toestand van Boekhorststraat 153 / 153a, gevel, doorsnede en plattegronden.
Tekening htv architecten 1994. Herkomst: Stadsherstel Den Haag.

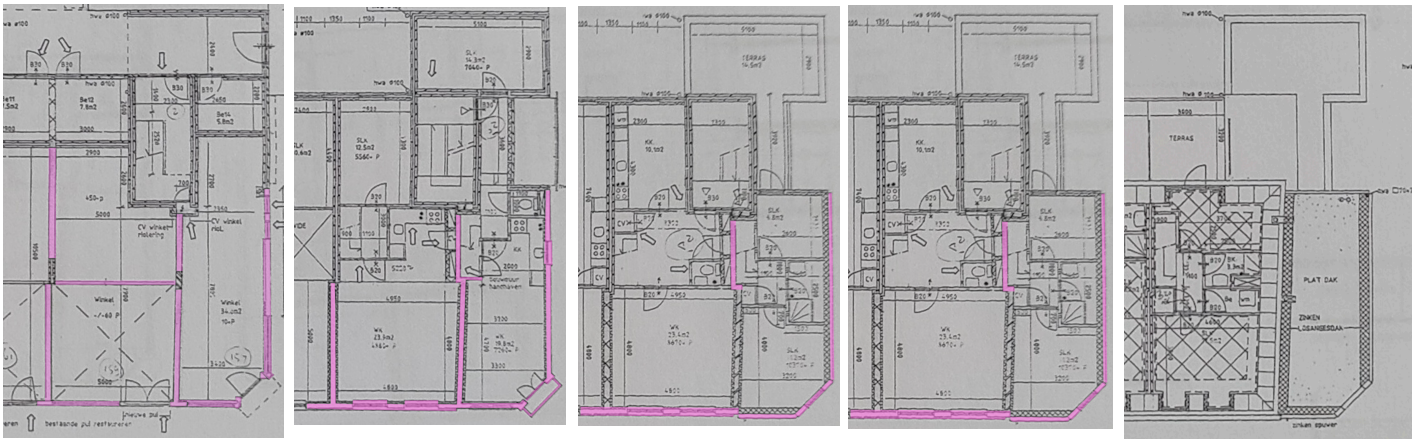

Tekening bestaande toestand van Boekhorststraat 151 / Lepelstraat 2-2A, gevels en plattegronden.
Tekening htv architecten zonder datum, maar vermoedelijk net als de tekening hierboven uit 1994.
Herkomst: Stadsherstel Den Haag.

Foto vlak voor of tijdens de renovatie van de bebouwing tussen de Lepelstraat en de Zuidwal. Herkomst Stadsherstel Den Haag.

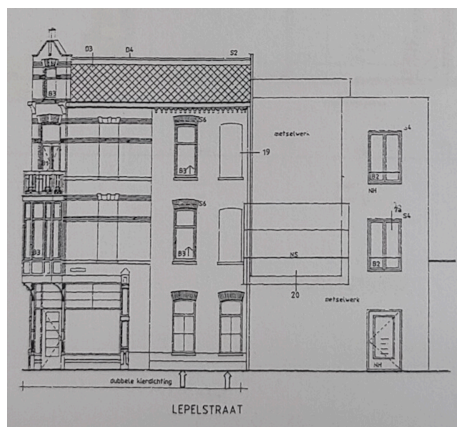
De staat van de panden en met name die van de achterhuizen was zo slecht, dat men besloot alle achterhuizen te slopen, deze deels te vervangen door nieuwbouw en deels de ontstane open ruimte in te richten als gemeenschappelijke binnentuin. Het dubbelpand Boekhorststraat 153 werd verhoogd door de kap te slopen en te vervangen door een verdieping met daarboven een nieuwe kapverdieping.

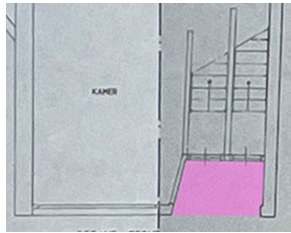
Plattegronden van de verschillende bouwlagen. Geheel links de begane grond en geheel rechts de zolder. De vloerniveaus van het linker pand (met het huisnummer 153A) verschillen met die van het hoekpand (Boekhorststraat 151 / Lepelstraat 2): het linker pand bevat een verdieping meer. Met de toegevoegde roze kleur zijn de muren die worden gehandhaafd aangegeven: alle andere muren worden nieuw opgetrokken. Bewerkte uitsneden tekeningen "Renovatie Boekhorststr. / Zuidwal", htv architecten 2000. Herkomst: HGA

Tekening van de gevel aan de Lepelstraat, links de bestaande, en rechts de nieuwe toestand.

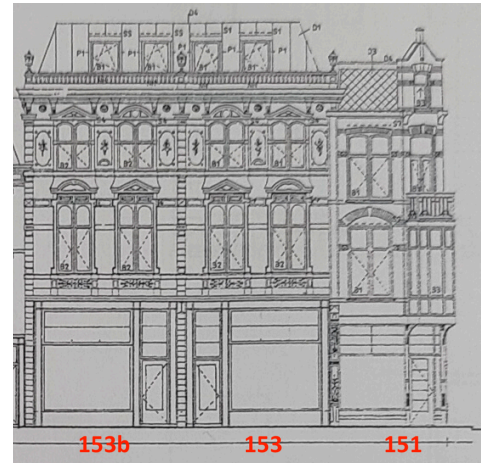
Uiteindelijk werden ook grote gedeeltes van de casco's van de bouwdelen aan de Boekhorststraat-zijde vervangen: kennelijk was ook in deze delen vervanging noodzakelijk. Aan de Lepelstraatzijde hield dit in dat de twee achterste twee traveeën van het eind-19de-eeuwse hoekhuis en het daarachter gelegen, lager opgetrokken gebouw onder schilddak verdwenen.

Bestaande toestand van de gevel Boekhorststraat 153a. In roze de portiek (op de uitsnede boven in plattegrond)

Afbeelding rechts: Boekhorststraat 153b, 153a en 151, nieuwe toestand.

In de pui van Boekhorststraat 153a verdween de portiek en de pui werd op de rooilijn rechtgetrokken. De vanuit de portiek ontsloten trapopgangen naar de woningen boven de winkels van 153 (de linker trap) en 151 (de rechter trap) verdwenen. In plaats hiervan werden alle woningen boven de winkels toegankelijk vanuit het binnenterrein welke laatste werd ontsloten vanuit de Lepelstraat. De nieuwe bovenwoningen kregen de huisnummers Lepelstraat 2a-d. De pui van 153a zou uiteindelijk anders dan op de tekening uit 1998 worden uitgevoerd.

Omschrijving en analyse

Exterieur

Voorgevel Boekhorststraat 153a (de rechter helft van het dubbelpand)

Op een foto uit 1903 staat Boekhorststraat 153. Bij inzoomen is de pui op de begane grond gedeeltelijk zichtbaar, welke lijkt te bestaan uit hout met gesneden kariatide-achtige profileringen. Nadien is de pui gewijzigd. De hardstenen voet, en de met cannelures uitgevoerde pilaster tussen het etalageraam en de deur zal van rond 1900 dateren. De deur met bovenlicht dateert uit de periode van rond 1900: voor die tijd bevond zich hier een portiek.

De gevel is boven de pui rijk uitgevoerd met onder meer gepleisterde sierbanden, timpanen en een kroonlijst op consoles. De balustrade die de gevel bovenaan beëindigd, is rond 2000 nieuw geplaatst naar oud model: op foto's uit de jaren tachtig is geen balustrade aanwezig, maar wel op een foto uit 1903. De zolder met dakkapellen is rond 2000 nieuw gerealiseerd, toen een verdieping aan het pand werd toegevoegd.

De voorgevels van het hoekpand zijn opgetrokken in rode baksteen, in kruisverband. Daarbij zijn de gevel aan de Boekhorststraat, de hoekgevel en het voorste gedeelte van de gevel aan de Lepelstraat voorzien van horizontale banden die parallel lopen aan de boven- en onderzijde van de vensters, en aan de wisseldorpels van de ramen. De winkelpui, uitgevoerd in Art Deco stijl, is grotendeels oorspronkelijk. Ook de granito vloer van het portiek is origineel.

De gevel aan de Lepelstraat.

Zoals beschreven in het hoofdstuk *Geschiedenis aan de hand van documentatie*, is de gevel aan de Lepelstraat tijdens de eind 20ste-eeuwse renovatie ingekort. Het gesloopte gedeelte werd vervangen door nieuwbouw. In het oorspronkelijke gedeelte zijn beide blinde vensters links in de gevel en de vensteropeningen in de overige twee vensterassen bewaard gebleven. Vier van deze openingen zijn dichtgezet. De twee nog aanwezige tweelichts schuifvensters zijn oorspronkelijk.

In het oorspronkelijke geveldeel bevindt zich rechts van de linker travee een verticale bouwnaad. Links van deze naad is de gevel rijker uitgevoerd dan rechts daarvan. Ook de bovenbeëindiging van de geveldelen verschilt: onder de gootlijst op klosjes bestaat deze beëindiging links uit een horizontaal geprofileerde band, terwijl deze rechts als muizentand is uitgevoerd. Beide zijn voorzien van een hoge gepleisterde plint, waarbij die links van de naad vlak is uitgevoerd, en in de rechter een verspringing is opgenomen.

In de nieuwe achterbouw is op de eerste verdieping achter de rooilijn een balkon opgenomen. Geheel rechts in de gevel bevindt zich een moderne, standaard deur die via een poort het achterterrein ontsluit.

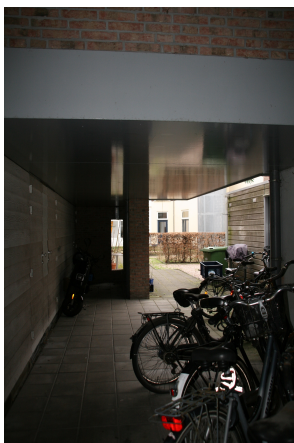
Foto links: de achterzijde van de woningen Lepelstraat 2a-d, met de huisnummers in rood toegevoegd.

Foto boven: panoramafoto (en daardoor iets vervormd) van de achtergevels van Boekhorststraat 151-167.

Foto boven: Het dakterras en de achtergevel van Lepelstraat 2c, onderdeel van het hoekpand, gezien richting de Boekhorststraat. Rechts het dak van Lepelstraat 2d, onderdeel van Boekhorststraat 153.

Foto rechts: De bovenwoningen van het dubbelpand Boekhorststraat 153, waarvan de linker travee thans de adressen Lepelstraat 2a en 2d omvatten.

De achtergevels en de daken zijn tijdens de eind 20ste-eeuwse renovatie nieuw opgetrokken. Vanuit de Lepelstraat ontsluit een deur een poort die naar het binnenterrein aan de achterzijde van de panden aan de Boekhorststraat leidt. Vanuit deze poort is via een deur het trappenhuis naar de woningen toegankelijk.

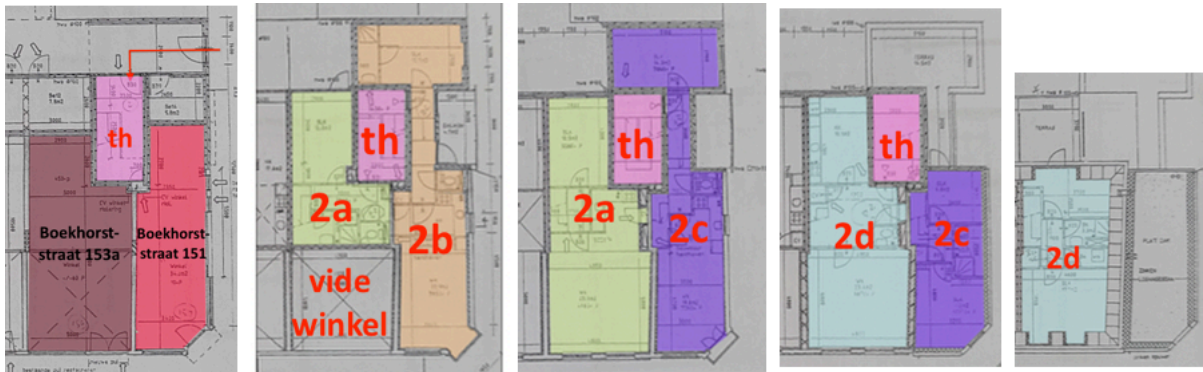
De poort die vanuit de deur in de gevel van de Lepelstraat leidt naar het binnenterrein. De deur die het gemeenschappelijke trappenhuis van Lepelstraat 2a-d ontsluit bevindt zich in de linker muur.

Interieur

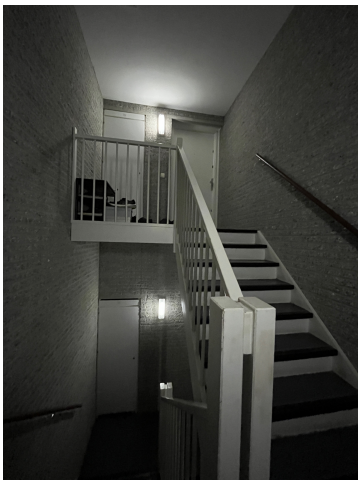
Nb Tijdens het onderzoek ter plaatse waren Lepelstraat 2a en 2b niet toegankelijk en zijn daarom niet onderzocht noch in dit rapport beschreven.

Algemeen

Het interieur van beide bezochte woningen dateert geheel uit de eind 20ste-eeuwse renovatie en uit de periode daarna.

Plattegronden van de verschillende bouwlagen. Geheel links de begane grond en geheel rechts de zolder. De vloerniveaus van het linker pand verschillen met die van het hoekpand: het linker pand bevat een verdieping meer. Op de plattegronden zijn de verschillende huisnummers aangegeven. De pijl op de linker plattegrond loopt van de Lepelstraat via de deur die het binnenterrein van het bouwblok ontsluit, naar de ingang van het gemeenschappelijke trappenhuis (th) van Lepelstraat 2a- 2d. Bewerkte uitsnedes tekeningen "Renovatie Boekhorststr. / Zuidwal", htv architecten 2000. Herkomst: HGA

Het gemeenschappelijke trappenhuis van Lepelstraat 2a-d. Bovenaan de voordeur van Lepelstraat 2d.

Lepelstraat 2c

Plattegronden van Lepelstraat 2c, boven de tweede verdieping, en onder de kapverdieping. Laatstgenoemde betreft een verdieping onder plat dak, met aan beide straatzijdes een (op de plattegrond in bruin aangegeven) voorschild. Deze kapverdieping is achter voorzien van een groot dakterras boven het nieuwbouwgedeelte (op de plattegrond in gebroken wit aangegeven). De Boekhorststraat is links. Tekeningen: Funda, vermoedelijk uit 2001.

Lepelstraat 2c omvat de tweede en de kapverdieping van het hoekpand, en is ontsloten vanuit het gemeenschappelijke trappenhuis.

Foto links: De gang gezien richting de achtergevel. Achter de deur bevindt zich de slaapkamer. Dit gedeelte bevindt zich in de nieuwbouw.

Foto rechts: De gang gezien richting de Boekhorststraat. Het gedeelte met het hogere vloerniveau bevindt zich in het voorste bouwdeel van rond 1900. Rechts is een smal gedeelte van de trap naar de zolderverdieping zichtbaar. Daarachter bevond zich vóór de renovatie de trapgang vanuit de Boekhorststraat. Op de achtergrond is de keuken aan de voorzijde van het pand zichtbaar.

De voordeur ontsluit de gang op de tweede verdieping. De gang heeft twee verschillende vloerniveaus: gezien vanaf de Boekhorststraat bevindt het voorste gedeelte van de gang zich in het oorspronkelijke gedeelte van het hoekpand; het vloerniveau van dit gedeelte is een trede hoger dan het niveau daarachter: de achterste helft van de gang, met het lagere vloerniveau, bevindt zich in het nieuwbouwgedeelte.

Volgens de bestaande toestand uit 1994 bestond de tweede verdieping uit een kamer ensuite. De huidige indeling is compleet anders.

De keuken gezien richting de Boekhorststraat. De vensters zijn voorzien van voorzetramen ter isolatie.

Het geprofileerde deurkozijn van de deur tussen de keuken en de gang. Het kozijn is oorspronkelijk, de deur is nieuw.

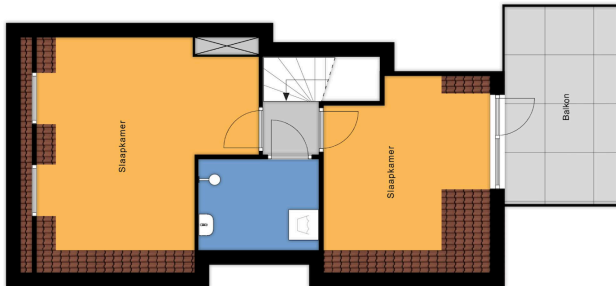

Foto links: De zolderverdieping gezien richting de Boekhorststraat. De spantbenen van de voorschilden zijn vermoedelijk onderdeel van de eind 20ste-eeuwse renovatie, zie detailfoto rechts.

De zolderverdieping is onderdeel van het oorspronkelijke gedeelte van het pand, maar deze is eind 20ste eeuw vrijwel geheel vernieuwd: vermoedelijk is alleen de top van de hoekgevel blijven staan: de strak vormgegeven spantbenen van de voorschilden wijzen erop dat deze voorschilden tijdens de eind 20ste-eeuwse renovatie geheel zijn vervangen. Ook hier is het oorspronkelijke venster, in genoemde topgevel, voorzien van een voorzetraam.

Lepelstraat 2d

Plattegronden van Lepelstraat 2d, bovenste derde verdieping, en onder de vierde verdieping. De Boekhorststraat is links. Tekeningen: Funda, vermoedelijk uit 2001.

De hal op de bovenste verdieping.

De zitzkamer aan de voorzijde op de tweede verdieping.

Kamer aan de achterzijde van de zolderverdieping.

Bovenaan de gemeenschappelijke trap bevindt zich de voordeur van Lepelstraat 2d. Deze woning bestaat de rechter helft van de bovenste verdieping en de zolderverdieping van het dubbele pand Boekhorststraat 153. Deze twee verdiepingen vervangen de oorspronkelijke zolderverdieping welke laatste achter de voorgevel is gesloopt tijdens de eind 20ste-eeuwse renovatie. De woning Lepelstraat 2d dateert dan ook, afgezien van de voorgevel, uit laatstgenoemde periode, en heeft een interieur uit die tijd en later.

Samenvatting en conclusie

De woningen Lepelstraat 2a-d bevinden zich in het bouwblok aan de Boekhorststraat dat eind 17de-eeuw binnen de Singelgracht werd ontwikkeld. In een nieuwe bouw golf, die plaatsvond in het laatste kwart van de 19de eeuw tot in het begin van de 20ste eeuw, werd de bebouwing van dit blok aan de Boekhorststraatzijde (groten?)deels vervangen door nieuwbouw. Het is niet duidelijk of en hoeveel van de oudere bebouwing hierbij werd gehandhaafd en / of in de nieuwbouw werd geïntegreerd. Uit een inventarisatie uit de jaren tachtig van de 20ste eeuw komt naar voren dat er toen zeer waarschijnlijk 17de-eeuwse en 18de-eeuwse achterhuizen stonden. Mogelijk betrof dit ook (delen van) de achterbouw onder schilddak van Lepelstraat 2, en de achterbouw van Boekhorststraat 153, maar omdat deze gedeeltes eind 20ste eeuw zijn vervangen en omdat voor dit rapport alleen een beknopt archiefonderzoek is uitgevoerd, kan hierover op dit punt geen duidelijkheid worden gegeven.

In de loop van de 20ste eeuw verslechterde de bouwkundige staat van de huizen dermate dat de Gemeente Den Haag ingreep en ervoor zorgde dat deze bebouwing overging naar Stadsherstel Den Haag en Omstreken met het doel de panden te renoveren. Genoemde bebouwing bleek inderdaad in zeer slechte staat, en daarbij niet aan de toen geldende woonnormen te voldoen. Omdat de voorgevels nog in redelijke staat verkeerden, werden deze gehandhaafd. Of en hoeveel er uiteindelijk van de bebouwing direct achter deze gevels is behouden, is niet duidelijk. In ieder geval werd de achterbouw deels door nieuwbouw vervangen, en deels ingericht als gemeenschappelijke binnentuin. De zolderverdieping van Boekhorststraat 153 werd geheel vervangen door een nieuwe verdieping en zolderverdieping. Boven Boekhorststraat 151 en de rechter helft van 153 werden vier woningen gecreëerd die werden ontsloten vanuit een nieuw, gemeenschappelijk trappenhuis aan de achterzijde. Dit trappenhuis werd via een poort vanuit de Lepelstraat ontsloten.

Of en zo ja hoeveel er van de oorspronkelijke balklagen in het voorste gedeelte werd gehandhaafd, is onduidelijk: volgens de verbouwingstekeningen werden de interne bouwmuren ook direct achter de voorgevels grotendeels vervangen, waardoor het behoud van de balklagen niet waarschijnlijk lijkt. Het interieur van de vier woningen werd vrijwel compleet vernieuwd.⁵

De woningen Lepelstraat 2a, 2b en 2c bevinden zich deels in de eind-19de-eeuwse, begin 20ste-eeuwse bebouwing, en deels in de nieuwbouw daarachter. Lepelstraat 2d bevindt zich in de eind 20ste eeuw gerealiseerde bovenste verdieping en kapverdieping boven Boekhorststraat 153a.

---

⁵ Voor zover dit kon worden geverifieerd: Lepelstraat 2a noch 2b zijn gezien.

Waardering

Ensemblewaarden

De woningen zijn onderdeel van de eind-20ste-eeuwse renovatie van de bebouwing aan de Boekhorststraat tussen de Lepelstraat en de Zuidwal en vormen in deze zin een hoge ensemblewaarde. De gevels van deze woningen aan de Boekhorststraat en deels aan de Lepelstraat zijn onderdeel van een eind 19de-eeuwse – begin 20ste-eeuwse verbouwingsgolf toen genoemde bebouwing ook al voor een groot deel werd vervangen. De gevels vormen als onderdeel van dit historische bouwblok en de Boekhorststraat daarom een hoge ensemblewaarde.

Gaafheid en zeldzaamheid

De woningen behoren alle tot een recente fase waarbij geen bijzondere materialen of indeling zijn toegepast, waardoor deze in de zin van gaafheid of zeldzaamheid een indifferente waarde hebben.

Het monument

Bouwmassa

Het casco van de woningen is, afgezien van de voorgevels, vrijwel geheel laat 20ste-eeuws en heeft daarom in de zin van bouwmassa een positieve tot indifferente waarde.

Vermoedelijk zijn eind 20ste eeuw alle balklagen vervangen. De nieuwe dragers hebben een indifferente waard. De balklagen die mogelijk bewaard zijn gebleven, hebben een positieve monumentwaarde.

Exterieur

De gevels aan de Boekhorststraat en het voorste gedeelte van de gevel aan de Lepelstraat zijn onderdeel van de eind 19de-eeuwse en begin 20ste-eeuwse fase en vertegenwoordigen een hoge monumentwaarde. Het eind 20ste-eeuwse geveldeel aan de Lepelstraat alsmede de achtergevels zijn recent maar vormen wel een eenheid met de eind 20ste-eeuwse renovatie en vertegenwoordigen daarmee een indifferente tot positieve monumentwaarde.

De daken achter de voorgevels refereren in vorm en afwerking (zink en dakpannen) aan de 19de-eeuwse situatie, met de kanttekening dat die van Boekhorststraat 153 zich op een hoger niveau bevinden dan de 19de-eeuwse variant. Deze daken vertegenwoordigen in de zin van vorm en materiaal aan de buitenzijde een positieve tot hoge waarde. Omdat de daken geheel zijn vervangen, hebben deze in de zin van bouwhistorische bron een indifferente waarde.

De platte daken van de nieuwbouw zijn modern en vertegenwoordigen een indifferente monumentwaarde.

Interieur

Alleen Lepelstraat 2c en 2d en het algemene trappenhuis zijn bezocht, en kunnen daarom wat betreft het interieur als enige worden gewaardeerd.

Lepelstraat 2c bevindt zich deels in het rond 1900 gebouwde hoekpand en deels in de eind 20ste-eeuwse nieuwbouw. De hele indeling en afwerking dateert uit de eind 20ste-eeuwse fase en later en heeft daarom wat betreft het interieur een indifferente waarde.

Lepelstraat 2d is afgezien van de voorgevel eind 20ste eeuw vrijwel geheel nieuw opgetrokken en is voorzien van een geheel nieuwe indeling en afwerking en heeft daarom wat het betreft het interieur een indifferente waarde.

Gebruikshistorie

De oorspronkelijke woon-winkel functie is van buiten nog afleesbaar en heeft in die zin een hoge waarde. De woningen als zodanig zijn alle vier het product van de eind 20ste-eeuwse renovatie, welke laatste gepaard ging met vele wijzigingen in de indeling en de ontsluiting van de woningen waardoor de eind 19de- eeuwse, begin 20ste eeuwse fase en de wijzigingen daarna niet meer als zodanig bestaan en in deze zin een indifferente gebruikshistorische waarde vertegenwoordigen.

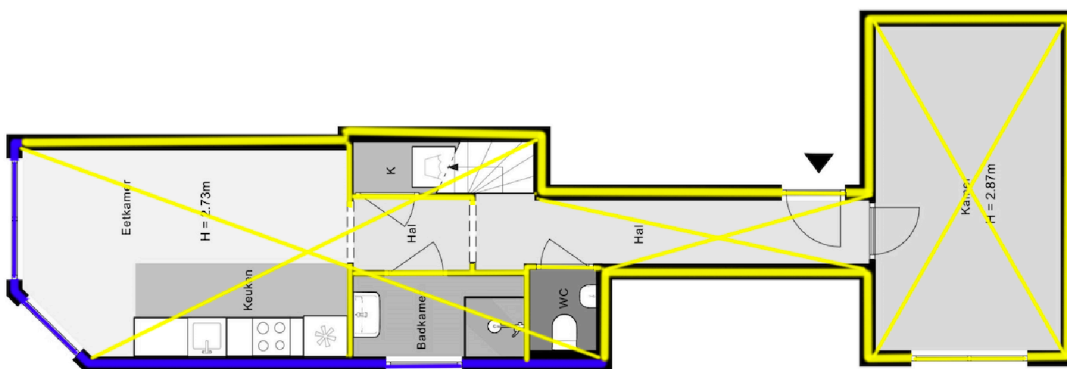
Geschematiseerde waarderingsplattegronden

welke alleen gelezen kunnen worden in samenhang met de geschreven waardenstelling

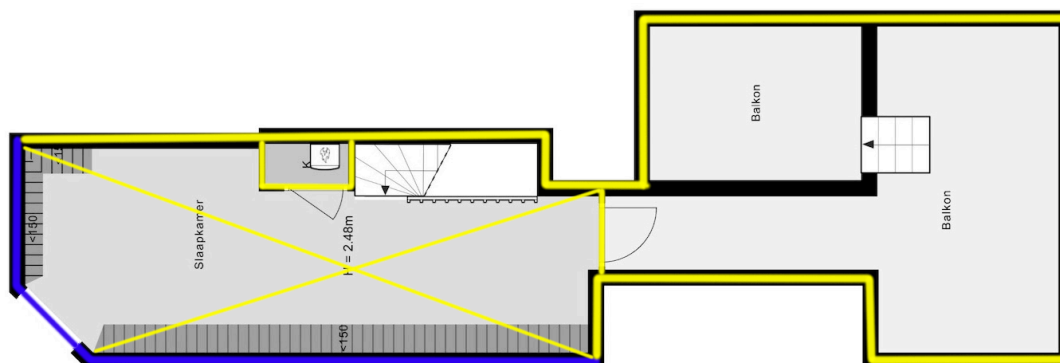
Legenda

- Hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk
- Positieve monumentwaarde, behoud wenselijk
- indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk
- Balklaag of kapconstructie

Lepelstraat 2c

Tweede verdieping

zolderverdieping

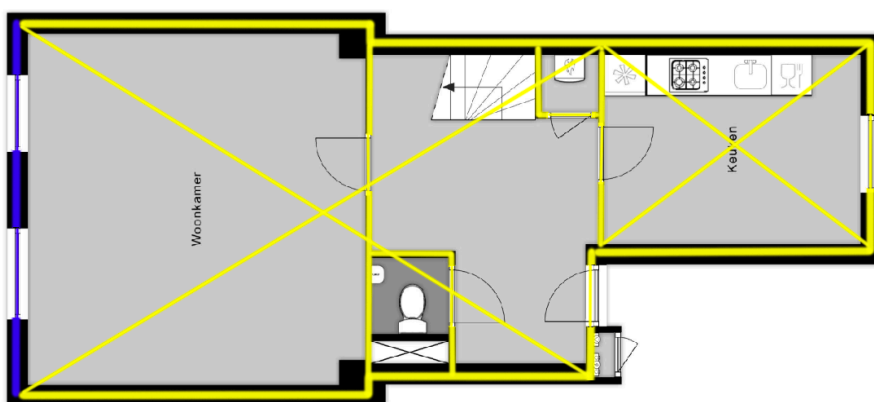
Geschematiseerde waarderingsplattegronden

welke alleen gelezen kunnen worden in samenhang met de geschreven waardenstelling

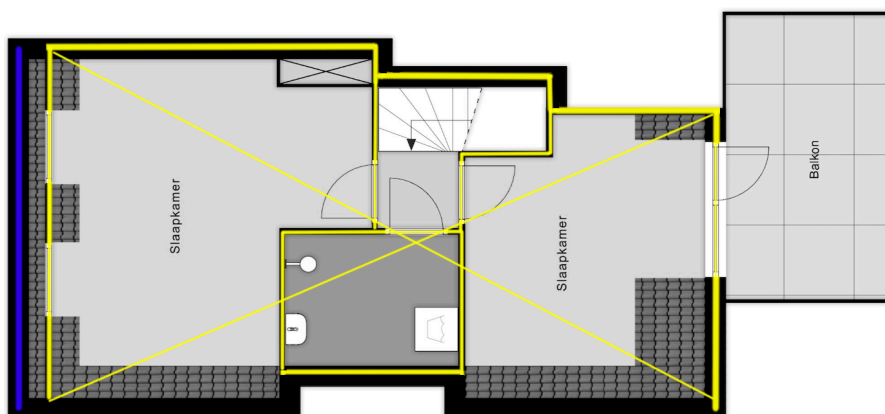
Legenda

- Hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk
- Positieve monumentwaarde, behoud wenselijk
- indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk
- Balklaag of kapconstructie

Lepelstraat 2d

Derde verdieping

zolderverdieping

Bronnen

Archieven

Haags Gemeentearchief (HGA): beeldbank, archief Bouw- en Woningtoezicht

Archief Stadsherstel Den Haag, panddossier

Literatuur

J. Jehee, *Winkelpuien in Nederland. Ontwikkeling en architectuur*, Zwolle 2015

C, Kolman, R, Stenvert e.a., *Monumenten in Nederland, Zuid-Holland*, Zwolle/Zeist 2004

B. Koopmans, *Bleek van Begeerte. Winkelarchitectuur in Den Haag*, VOM-reeks (2014-1)

Meischke, R., H.J. Zantkuijl, P.T.E.E. Rosenberg, Zwolle 1997, *Huizen in Nederland, Zeeland en Zuid-Holland*, Zwolle 1997

Dienst Bouwen en Wonen, Afdeling Advies Gemeente Den Haag, *Globaal Bouwtechnisch Onderzoek / Inventarisatie Boekhorststraat, Het Oude Centrum*, oktober 1991 . Niet gepubliceerd